

STEPHEN VINCENT BENÉT

AZ ÖRDÖG ÉS DANIEL WEBSTER

(Daniel Webster [1782-1852], amerikai államférfi. Ügyvéd. Híres szónok. A rabszolgaság elleni küzdelem egyik nagy harcosa. Élete vége felé egyébként külügyminiszter volt, s mint ilyen éles hangú jegyzéket intézett Hillsemann osztrák ügyvivőhöz Magyarország ügyében [1852].)

Fordította:

Balabán Péter fordítása és jegyzetei

Rajz: Kováts Albert

Megjelent:

Rakéta Regényújság

1977. 24. számában

Hármashatár-vidéken mesélik ezt a történetet, ott, ahol Massachusetts állam összeér Vermonttal meg New Hampshire-rel.

Persze, Daniel Webster rég meghalt – vagy legalábbis rég eltemették. De – azt mondják – valahányszor Marshfield környékén megzendül az ég, Daniel Webster hangjának mennydörgését hallani az égbolt mélyéről, a felhők réseiből. És azt is mondják, ha odamegy az ember a sírjához, és fennhangon, jól érthetően kimondja: „Daniel Webster! Daniel Webster!”, akkor megremeg a föld, és megrázkódnak a fák. És kis idő múlva mély hang hallatszik, és azt kérdi: „Hogy áll az ország, hogy áll az Unió, szomszéd?” Ilyenkor azt kell felelni, hogy az Unió úgy áll, mint régen, sziklaszilárdan, ércbe öntötte, egységesen és oszthatatlanul; mert ellenkező esetben Daniel Webster tüstént előugrik a föld alól Legalábbis így mesélték nekem, amikor még kis legény voltam.

Mert Daniel Webster egy ideig a legnagyobb ember volt az országban. Az elnökségig ugyan sohasem vitte, de azért mégis ő volt a legnagyobb ember. Sok ezren voltak, akik csak a Mindenhatóban bíztak jobban, mint benne, és olyan történeteket meséltek róla, akár a bibliai ósatyákról meg hasonló emberekről. Azt beszélték, hogy amikor Daniel Webster emelkedett szólásra, tüstént csillagok és sávok tűntek fel az égbolton, s hogy amikor megpirongatott egy folyót, a folyó elbújt a föld alá. Azt beszélték, hogy amikor az erdőben sétált, horgászbotjával a kezében, Kishalrém, a pisztráng, egyenesen a zsebébe ugrott a patakából, mert mindenki tudta, hogy Daniel

Webster ellen harcolni: hiábavaló dolog; és amikor Daniel Webster képviselt egy ügyet, hangja hol édes volt, mint a szférák zenéje, hol meg dübörgött, mint a földrengés robaja. Hát ilyen ember volt Daniel Webster, s az a nagygazdaság, ott Marshfield mellett, éppen illett hozzá. A csirkék húsa fehér volt a nyaktól a combig, a teheneket úgy gondozták, akár a gyerekeket, s a hatalmas kosnak, amelyet Góliátnak hívtak, olyan kunkorodó szarva volt, mint valami kampósbot, s akár a vasajtót is keresztüldöfte volna vele. De Daniel nem volt afféle úri birtokos; jól ismerte a gazdálkodás minden csínját-bínját, s korábban kelt, mint a nap, hogy a végére járjon a munkának. Szája, akár a szelindeké, homloka, akár a hegyorom, szeme, mint az izzó szén – ilyen volt élete virágában Daniel Webster. S a legnevezetesebb ügy, amelyet valaha is képviselt, nem került be semmiféle jegyzőkönyvbe, mert az ördög ellen képviselte azt; magával az ördöggel vívott kétes kimenetelű küzdelmet, amelyben meg volt engedve mindenfajta fogás. Ennek történetét a következőképpen mondták el nekem:

Cross Cornersben, New Hampshire államban élt egy Jabez Stone nevű ember. Nem volt rossz ember, csak szerencsétlen. Ha kukoricát ültetett, rovar zabálta meg a termést, ha burgonyát, a penész. Föld jócskán jutott neki, de nem volt haszna belőle; rendes felesége, rendes gyerekei voltak, de minél több volt a gyerek, annál kevesebb enivaló került a háza táján. Ha a szomszédja földjén kövek bukkantak fel, az övének szikladarabok bújtak ki a talajból; ha túladott ínpókos lován, bizonyosan kergét kapott érte, s még rá is fizetett. Ilyen embereknek is kell lenni, úgy látszik. Egy szép napon azonban Jabez Stone megelégte a dolgot.

Reggel, amikor szántott, az ekevas beletört egy nagy kőbe, amely – erre Jabez Stone meg mert volna esküdni – előző nap még ott sem volt. S amint nézte-nézte az ekevasat, az egyik lova köhögni kezdett azon a hosszan elnyújtott hangon, amely betegség és állatorvos előhírnöke. Jabez két gyermeke éppen kanyaróban feküdt, felesége gyengélkedett, s Jabez-nek magának is gyulladt volt a hüvelykujja. Úgyhogy még csak ez az ekevas-história hiányzott! Betelt a mérték. „Esküszöm – szolt Jabez Stone, és egészen kétségbeesetten nézett körül –, esküszöm, az ember ilyenkor úgy érzi, eladná a lelkét az ördögnek! S ami engem illet, el is adnám, el én, akár két centért is ”

Valahogy olyan furcsa érzés fogta el, amikor kimondta, amit kimondott; de mivel New Hampshire-i ember volt, persze nem vont a szavát. Mégis, amikor már beesteledett, és – legalábbis amennyire meg tudta ítélni – a kijelentés még mindig nem vétetett tudomásul, megkönnyebbülést érzett, mert hát vallásos ember volt

Jabez Stone. De előbb vagy utóbb minden tudomásul vétetik, amint a Biblia is mondja. És íme, másnap, úgy vacsoraidő körül, halk szavú, sötétbe öltözött idegen hajtott a ház elé egy csinos kis bricskában. Jabez Stone-t kereste.

Jabez azt mondta a családjának, hogy az idegen ügyvéd, és valami örökség dolgában jött. Pedig jól tudta, hogy valójában kicsoda. Nem tetszett neki az idegen külseje, s az sem, ahogyan a fogát villogatta, amikor mosolygott. Fehér foga volt és nagyon sok – némelyek azt is mondják, hogy hegyesre reszelt volt egytől egyig, de erről már nem kezeskednék. S az sem tetszett Jabez Stonenak, hogy a kutyája, amint megpillantotta az idegent, a lába közé kapta a farkát, és vonítva elrohant. De mivelhogy Jabez többé-kevésbé ígéretet tett, állta is a szavát; elment hát az idegennel az istálló mögé, ahol is megkötötték az ügyletet. Jabez Stone-nak meg kellett szűrnia az ujját, hogy vérrel írja alá a szerződést, s az idegen kölcsön is adott neki egy ezüsttút a művelethez. A seb simán begyógyult, de egy kis fehér heg maradt a helyén.

Ezután hirtelen jóra fordult Jabez Stone sora. Kövérek, selymes szőrűek lettek a tehenei, szívósak a lovai, termését irigyelte az egész környék, s ha villám sújtott végig a völgyön, az ő pajtáját mindig elkerülte. Rövidesen a megye egyik legmódosabb embere lett; megkérték, vállaljon szerepet a városi tanácsban, s Jabez vállalt is; s már azt is rebesgették, hogy jelölik az állami szenátusba. Mindent egybevéve el lehetett mondani, hogy a Stone család olyan boldog és elégedett, mint macska a tejcsarnokban. S ez így is volt, kivéve, ami magát Jabez Stone-t illeti.

Az első néhány évben ugyan ő is meglehetősen elégedett volt. Nagy dolog az, amikor a balszerencse jó szerencsére fordul; az ilyesmi majdnem minden egyebet elfeledtet az emberrel. Igaz, hogy néhanapján, különösen amikor esős idő járta, belehasított a fájdalom Jabez Stone ujjába, ott, a kis fehér forradás helyén. És évente egyszer, pontosan, akár az óramű, arra hajtott az idegen a csinos kis bricskáján. A hatodik évben pedig ki is szállt a bricskájából, s ezzel vége is lett Jabez Stone nyugalmának.

Az idegen az alsó mezőn át jött Jabez felé, s közben nádpálcával csapkodta a csizmáját. Jóképű csizma volt, de Jabez Stone-nak egyáltalán nem tetszett, különösen a csizma orra nem. És amikor aztán beesteledett, így szólt az idegen:

– Hát, ami azt illeti, szerencsés ember maga, Mister Stone. Igen szép birtoka van, Mister Stone.

– Van, akinek tetszik, van, akinek nem – mondta erre Stone, merthogy New Hampshire-i ember volt.

– Semmi szükség rá, hogy becsmérelje a szorgalmát! – mondta igen barátságosan az idegen, s megvillantotta a fogsorát, amikor mosolygott. – Végre is jól tudjuk, hogy mi történt, s hogy szerződés és kikötések szerint történt minden. Úgyhogy, amikor jövőre a... a jelzálog esedékessé válik, hát egyáltalán ne sajnálja!

– Ami azt a jelzalogot illeti, uram – mondta Jabez Stone, körülnézve, hogy hol lelhetne segítségre a földön és az égen –, kezd némi kételyem támadni a dolgot illetően.

– Kételye? – kérdezte az idegen, már nem egészen olyan barátságosan.

– Hát igen – válaszolta Jabez Stone. – Mivelhogy az Egyesült Államokban vagyunk, s én mindig is vallásos

ember voltam. – Megköszörülte a torkát, összeszedte a bátorságát.

– Igen, uram – szolt azután –, meglehetősen kételyeim vannak, hogy vajon a bíróság megítélné-e azt a jelzalogot.

– Bírósága válogatja – mondta erre az idegen, a fogát csattogtatva. – De ha akarja, megnézhetjük az eredeti okmányt.

Égy mindenféle papirossal tömött, nagy, fekete levéltárcát rántott elő:

– Sherwin, Slater, Stevens, Stone – motyogta. – „Én, alulírott Jabez Stone hét év tartamára...” Ó, hát ez teljesen rendben van, azt hiszem.

Jabez Stone azonban oda sem hallgatott, mert egyszerre csak azt látta, hogy valami kirepül a fekete levéltárcából. Olyan volt, mint valami moly, de mégsem volt moly. S ahogy Jabez Stone nézte-nézte, úgy hallotta, hogy az a röpdöső valami csipogó hangon szól hozzá, rettenetesen gyenge és vékony, de azért rettenetesen emberi hangon: „Stone szomszéd! – sipította. – Stone szomszéd! Segítsen rajtam! Az Isten szerelmére, segítsen rajtam!”

Mielőtt azonban Jabez Stone mozdulhatott volna, az idegen kirántott egy nagy, színes keszkenőt, megfogta azt a röpdöső teremtményt, akár valami pillangót, és már kötözte is össze a keszkenő végeit.

– Bocsánat ezért a kis közjátékért – szólt.

– Tehát, amint mondtam...

De Jabez Stone tetőtől talpig reszketett, mint valami megriadt paripa.

– Ez a Zsugori Stevens hangja volt – hörögte. – S maga a zsebkendőjében tartja őt!

Az idegen kissé zavartnak látszott.

– Valóban, ami azt illeti, be kellett volna raknom a gyűjtődobozomba – mondta kényeskedve –, de van ott néhány egészen különleges példány, s nem akartam összezsúfolni őket. Szó ami szó, ilyen *contretemps* (váratlan, bosszantó eset) néha előfordul.

– Nem tudom, mi az a kontretán – mondta Stone –, de annyi bizonyos, hogy ez a Zsugori Stevens hangja volt! Pedig nem is halt meg. Ne is próbálja bebeszélni nekem, hogy meghalt! Kedden láttam őt, s olyan fürge volt, mint az evet.

– Élte virágjában... – mondta az idegen, szenteskedőformán. – Hallgassa csak!

Harangzúgás hallatszott a völgyben; Jabez Stone hallgatta, s izzadságcsöppek jelentek meg az arcán. Mert most tudta, hogy a harang a Zsugori Stevensért szól, tudta, hogy a Zsugori Stevens meghalt.

– Ó, ezek a régen esedékes számlák! – sóhajtott fel az idegen. – Igazán oly kellemetlen lezárni az ilyen ügyeket. De az üzlet: üzlet.

Még ott volt a kezében a keszkenő, és Jabez Stone-t a rosszullét környékezte, amikor látta, hogyan küszködik, hogyan izog-mozog valami ott belül.

– Ilyen kicsire zsugorodik mind? – kérdezte rekedten.

– Kicsire? – kérdezte vissza az idegen. – Ja, úgy, értem. Hát, az különböző. – Méregette Jabez Stone-t a szemével,

és megint megvillant a fogsora. – Sose féljen, Mister Stone – szolt azután maga jó minősítést kapna. Nem is merném magát máshová tenni, csak a dobozba. Az olyan ember számára, mint amilyen például Daniel Webster, persze, különleges dobozt kellene szerkesztenünk, s még úgy is megdöbbené magát Webster kiterjesztett szárnyainak a szélessége. A maga esetében azonban, mint már mondtam...

– Tegye el azt a zsebkendőt! – mondta Jabez Stone, s kérni-könyörögni kezdett. De így is csak három év hosszabbítást kapott, bizonyos feltételekkel.

Az ember csak akkor tudja meg, mily sebesen telik le négy év, amikor efféle megállapodást kötött. Mire elkövetkezett annak a négy évnek az utolsó néhány hónapja, Jabez Stone nevét már egész New Hampshire államban ismerték, és szárnyra kelt a híresztelés, hogy kormányzónak jelölik – de neki keserű volt a szája íze. Minden reggel, amikor felkelt, arra gondolt: „Már megint elmúlt egy éjszaka”; s minden este, lefekvésnél, a fekete levéltárca meg a Zsugori Stevens lelke járt az eszében, és elszorult a szíve. Végül már nem bírta elviselni a szorongást, s amikor az utolsó év utolsó néhány napja is elérkezett, befogott, és Daniel Websterhez hajtott Mert Daniel is New Hampshire-ben született, alig néhány mérföldnyire Cross Cornerstől, és tudott dolog, hogy a régi szomszédokat ugyancsak megtartotta emlékezetében.

Jabez kora reggel érkezett Marshfieldbe, de Daniel már talpon volt, latinul társalgott a béresekkel, birkózott Góliáttal, a kossal, betört egy új hátaslovat, és dolgozott a John C. Calhoun ostorozó beszédein. (*John C. Calhoun [1782-1850], amerikai politikus. Ültetvényes, a rabszolgatartó érdekek egyik legradikálisabb képviselője.*) De amikor meghallotta, hogy egy földije keresi New Hampshire-ből, otthagytott csapot-papot, mert hát ilyen ember volt Daniel. Olyan reggelivel traktálta Jabezt, hogy öt embernek is sok lett volna, aztán sorra vette Cross Corners minden férfi- és női lakosának viselt dolgait, és végül megkérdezte vendégét, miben lehetne szolgálatára.

Jabez először csak annyit mondott, hogy valami jelzálogügyben.

– Hát – mondta erre Darnel Webster –, régen képviseltem ügyfeleket jelzálogügyben, s manapság már különben is csak a Legfelsőbb Bíróság előtt ügyvédkedem; de azért magin szívesen segítek, ha tudok.

– Akkor hát tíz év óta most először reménykedhetem valamiben – jelentette ki Jabez Stone, és részletesen előadta a dolgát.

Daniel Webster hallgatta, hallgatta, közben fel-alá járkált. Kezét összekulcsolta a hátán, néha kérdéseket tett

fel, néha a padlóra szögezte a tekintetét, mintha keresztül akarná fúrni a szemével. Amikor Jabez Stone befejezte a mondókáját, Daniel Webster felpuffasztotta arcát, és nagyot fújt. Aztán odafordult Jabez Stone-hoz, mosoly ült ki az arcára, és úgy ragyogott az a mosoly, akár a napfelkelte a hegyek felett.

– Maga aztán ördögien nehéz helyzetbe hozta magát, Stone szomszéd – szolt –, de én elvállalom az ügyét.

– Elvállalja? – kérdezte Jabez Stone, alig akarva hinni a fülének.

– El én – mondta Daniel Webster. – Van ugyan hat vagy hét tucat egyéb dolgom, és míg azon a Missouri-egyezményen (*Missouri Compromise [1819]: a rabszolgatartó és rabszolgaság-ellenes államok közötti ideiglenes kompromisszum.*) is el kell végeznem az utolsó simításokat, de a maga ügyét azért elvállalom... Mert hogyha két New Hampshire-i sem tud kifogni az ördögön, akkor akár vissza is adhatjuk az egész országot az indiánoknak.

Aztán megszorította Jabez Stone kezét, és megkérdezte tőle:

– Nagyon sietett idejövet?

– Hát bizony nem jöttem éppen lassan.

– Akkor visszafelé még gyorsabban fog haladni – mondta Daniel Webster, s meghagyta, fogják be Alkotmányt és Csillagképet. Két összeillő szürke volt, egy-egy fehér mellső lábbal, és úgy száguldottak, mint az olajozott villám.

El sem mondom, milyen izgatott és boldog volt az egész Stone fámlyia, hogy vendégül láthatta a nagy Daniel Webstert. Jabez Stone ugyan elvesztette a kalapját az úton, amikor éppen utolérték a szelet, de ezzel nem sokat

törődött. Vacsora után azonban aludni küldte a családot, mivelhogy, úgymond, igen fontos elintéznivalója van Mister Websterrel. Mrs. Stone azt ajánlotta a két férfinak, üljenek be a társalgóba, Daniel Websternek azonban elege volt a társalgókból, és azt mondta, Szívesebben elüldögél a konyhában. Úgyhogy ott üldögéltek, várva az idegenre; előttük, az asztalon a kancsó, a tűzhelyen égett a tűz. – Az idegen megérkezése a megállapodás feltételei szerint pedig az éjféλι óraütésre volt várható.

Nem sok ember kívánt volna jobb társaságot, mint Daniel Webster meg egy kancsó. De Jabez Stone az óramutató minden egyes ütésével szomorúbb és szomorúbb lett. Erre-arra kószált a tekintete, s jöllehet bele-belekóstolt a kancsó tartalmába, nem ízlett neki amúgy istenigazában. Végül aztán, amikor fél tizenkettőt ütött az óra, átnyúlt az asztalon, és megragadta Daniel Webster karját.

– Mister Webster! Mister Webster! – szólt, és hangjában félelem és kétségbeesett elszántság remegett. – Az Isten szerelmére, Mister Webster, fogja be a lovait, és hajtson el innen, amíg nem késő.

– Nagy útra hozott engem, szomszéd, amíg végre megmondta, hogy nincs ingyére a társaságom – mondta Daniel Webster igen nyugodtan, s jót húzott a kancsóból.

– Nyomorult, hitvány ember vagyok! – nyögött fel Jabez Stone. – Pokoli útra hoztam magát, és most látom, hogy örült voltam. Engem csak vigyen el az ördög, ha akar. Nemigen vágyódom utána, annyi biztos, de kibírom. De maga... maga az Unió oszlopa és New Hampshire büszkesége. Magát nem szabad elvinnie, Mister Webster! Magát nem!

Daniel Webster ránézett a megzavarodott emberre, aki hamuszürkére vált arccal remegett a tűz világánál. És aztán a vállára tette a kezét:

– Nagyon lekötelez engem, Stone szomszéd – szólt szelíden. – Kedves magától, hogy gondja van rám. De hát itt a kancsó az asztalon, és itt az ügye: az én kezemben. Én még soha életemben nem hagytam félbe sem kancsót, sem ügyet.

Abban a pillanatban élesen kopogtattak az ajtón.

– Igen – mondta Daniel Webster rendkívül higgadtan. – Akkor hát jól sejtettem, hogy egy kicsit késik az órája, Stone szomszéd.

Ezzel az ajtóhoz lépett, és kitárta.

– Szabad! – mondotta.

Az idegen belépett a szobába. A tűz világánál különösen feketének és magasnak látszott. Egy dobozt hozott a hóna alatt – fekete lakkozott dobozt, a fedelén kis szellőzőnyílásokkal. A doboz láttára Jabez Stone halkán felkiáltott, s a szoba egyik sarkába menekült.

– Mister Webster, ha nem csalódom – szólt az idegen igen udvariasan, de közben a szeme úgy parázslott, mint rókáé az erdő mélyén.

– Jabez Stone ügyvédje vagyok a törvény előtt – válaszolt Daniel Webster, s izzott az ő tekintete is. – Szabad a nevét, uram?

– Sok néven szerepeltem már – felelte hányavetin az idegen. – Ma estére talán megfelel a Belzebub. Ezen a vidéken gyakran neveznek így.

Odaült az asztalhoz, töltött magának a kancsóból. A kancsóban hideg volt az ital, de most gőzölögve folyt a pohárba.

- Most pedig - mondta mosolyogva az idegen, és megvillantotta fogsorát -, felhívom Önt, hogy mint törvénytisztelő polgár, segítsen nekem jogos tulajdonom birtokbavételében.

Ezzel azután megkezdődött a vita – a heves, és kemény csata. Jabez Stone-ban eleinte felcsillant a remény, de amikor látta, hogy Daniel Webstert lépésről lépésre mint szorítja sarokba az ellenfél, csak ott gubbasztott a kuckójában, tekintetét a lakkozott dobozra függesztve. Mert – s ez volt a legrosszabb a dologban – a szerződési okiratot vagy az aláírást illetően semmi kétség nem foroghatott fenn. Hiába csúrt-csavart Daniel Webster, hiába verte öklével az asztalt – ezen nem tudott változtatni. Kompromisszumot ajánlott, de az idegen hallani sem akart róla. Webster rámutatott, hogy a vagyontárgy értéke megnövekedett, s hogy az állami szenátorok szükségképpen drágábbak, mint más, közönséges emberek; az idegen azonban ragaszkodott a törvény betűjéhez. Daniel Webster kiváló ügyvéd volt, de

mi tudjuk – mert a Biblia is mondja –, hogy ki az ügyvédek királya, és minden jel arra mutatott, hogy Daniel Webster, először életében, emberére talált.

Az idegen végül diszkréten ásított:

– Az ügyfele érdekében tett buzgó erőfeszítései az ön dicsőségére válnak, Mister Webster – szolt –, de ha több érvet nem tud felhozni, hát... tudja, engem nagyon sűrget az idő.

Jabez Stone megborzongott.

Daniel Webster homloka sötét volt, akár a viharfelhő.

– Sűrgeti vagy nem sűrgeti az Idő, nem érdekel, ez az ember nem lesz a maga tulajdona – mennydörgött. – Mr. Stone amerikai állampolgár, és amerikai állampolgárt nem lehet külföldi fejedelem szolgálatába kényszeríteni. Ezért harcoltunk Anglia ellen is tizenkettőben, és ha kell, készek vagyunk megküzdeni akár az egész pokollal is!

– Külföld? – kérdezte az idegen. – Ugyan ki mondja, hogy én külföldi vagyok?

– Hát ami azt illeti, sohasem hallottam, hogy az örd... hogy ön amerikai állampolgárnak vallja magát – kiáltott fel meglepetve Daniel Webster.

– Pedig hát van-e, vakinek erre több joga volna? – tette fel a kérdést az idegen, megint csak hátborzongató mosoly kíséretében. – Én már akkor is ott voltam, amikor az első igazságtalanság történt az első indiánnal, aki fehér emberbe ütközött. Ott voltam a Kongóba induló első rabszolgahajó fedélzetén. S vajon nem szerepeltem-e, már az első telepesek idejétől kezdve, az önök könyveiben, történeteiben, az önök hiedelmeiben? Vajon nem emlegetnek-e még mindig Új-Anglia minden templomában? Igaz, hogy Észak azt mondja, déli vagyok, s hogy Dél azt állítja, északi vagyok, de hát én nem vagyok

egyik sem. Egyszerűen csak becsületes amerikai vagyok, akárcsak maga... méghozzá a legelőkelőbb fajtából, mert, hogy őszinte legyek, Mister Webster, bár nem szeretek ezzel dicsekedni, az én nevem régibb ebben az országban, mint az öné.

– Vagy úgy! – szólt Daniel Webster, s homlokán kidagadtak az erek. – Akkor hát ragaszkodom az Alkotmány előírásaihoz! Tárgyalást követelek az ügyfelem számára!

– Ez az ügy aligha tartozik rendes bíróság elé – mondta az idegen, s villámlott a szeme. ~ És mivel későre jár az idő...

– Válasszon akármilyen bíróságot, csak amerikai bíró legyen az elnök és amerikaiak legyenek az esküdtek! – mondta nagy büszkén Daniel Webster. – Akár elevenek vagy holtak, nem bánom. Állok elébe.

– Legyen hát úgy, ahogy ön mondta – szólt az idegen, s az ajtóra mutatott. Ekkor hirtelen szélroham támadt odakint, s léptek zaja hallatszott. Világosan, határozottan lehetett hallani, amint közeledtek az éjszakában. De nem olyanok voltak ezek a léptek, mint az élő emberek léptei.

– Az Isten szerelmére, ki jön ily késői órán? – kiáltott fel rémülten Jabez Stone.

– A Mister Webster óhajtotta esküdtek – felelte az idegen, és hörpintett egyet forró poharának tartalmából. – Meg kell bocsátaniuk, uraim, ha egyik-másik esküdt külseje kissé ápolatlan. Messziből jönnek.

Kéken lángolt fel a tűz, kinyílt az ajtó, és tizenkét személy lépett be a szobába, libasorban.

Ha Jabez Stone eddig is rosszul volt az ijedségtől, most majd eszét vette a rémület. Mert megjelent Walter Butler, az angolpárti, aki az amerikai Forradalom idején

gyűjtogatott a Mohawk-völgyben, és megfélemlítette a lakosokat; megjelent Simon Girty, aki azt nézte valaha, mint égneek meg fehér emberek a máglyán, s együtt üvöltött örömeben az indiánokkal. Szeme zöldesen fénylett, mint a leopárdé, s vadászingén a foltok nem szarvasvértől származtak. Belépett az ajtón King Philip is, éppen olyan vadul és gögösen, mint életében, s fején ott éktelenkedett a mély vágás, melytől halálos sebe származott; s megjelent a kegyetlen Dale kormányzó, aki kerékbe törette az embereket. Megjelent Morton of Merry Mount, akinek felhevült, kéjvagyó, csinos arca és az istenes emberek mint kimutatott utálata annyira bosszantotta volt annak idején Plymouth telepeseit. Megjelent Teach, a véres kezű kalóz, fekete szakállá a melléig ért. A lelkészi talárba öltözött gyilkos kezű John Smeet tiszteletes olyan peckesen sétált most is, mint ahogyan annak idején az akasztófa alá vonult. Nyakán még látszott a kötél pirosuló nyoma, de kezében már illatos zsebkendőt markolt. Egytől egyig beléptek a szobába, s még a pokol tüze világította meg őket; az idegen megnevezte mind, és elsorolta tetteiket, az elsőtől egészen a tizenkettedikig. Szó ami szó, az idegen igazat beszélt – a megjelentek mindegyike szerepet játszott Amerikában.

– Meg van elégedve az esküdtszékkel, Mister Webster? – kérdezte gúnyosan az idegen, midőn az újonnan érkezettek helyet foglaltak.

Daniel Websternek gyöngyözött a homloka, de a hangja azért határozottan csengett.

– Tökéletesen meg vagyok elégedve – válaszolta. – Bár hiányolom a társaságból Arnold tábornokot. (*Benedict Arnold tábornok az amerikai függetlenségi háborúban elárulta hazáját az angoloknak.*)

– Benedict Arnold egyéb elfoglaltsága miatt maradt távol – mondta az idegen, haragos pillantást vetve Wehsterre. – Ó, hiszen ön bírót is kért, úgy hiszem.

Ismét az ajtóra mutatott, s íme, magas férfi léptetett a szobába. Öltözte a puritánok egyszerű viselete; szemében a fanatizmus tüze. Elfoglalta az elnöki széket.

– Hathorne bíró tapasztalt jogász – jegyezte meg az idegen. – Ő elnökölt ama bizonyos boszorkányperekben, amelyeket Salem városában tartottak, egykoron. Voltak akik később megbánták azt az egész ügyet, ő azonban nem.

– Megbánni oly nevezetes csodákat és cselekedeteket? – mondta a komor arcú, idős bíró. – Soha! Felakasztani... felakasztani mindet!

Maga elé mormolta a szavakat, úgyhogy Jabez Stone lelkébe jéghideg rémület költözött.

Azután elkezdődött a tárgyalás, és – mint várható volt ~ a védelem ügye nem állt éppen a legjobban. Jabez Stone nem sokat ért, mint saját ügyének védelmezője. Elég volt egy pillantást vetnie Simon Girtyre; nagyot rikoltott, s máris félájultan kellett visszacipelni őt a kuckójába.

Ez azonban nem tartotta fel a tárgyalást; az csak folytatódott, mint a tárgyalások általában. Daniel Websternek már jó néhány rosszindulatú esküdtszékkel és akasztani vágyó bíróval volt dolga a maga idejében, de ilyen nehéz feladata még nem akadt, s ezt tudta nagyon jól. Az esküdtek szeme szikrázott, az idegen pedig csak beszélt, beszélt azon a behízelt hangján. Valahányszor valami kifogást emelt, a bíró kijelentette: „Helyt adok a kifogásnak”, ha azonban Daniel Webster élt valami kifogással, „Elvetem a kifogást” – volt a válasz. De hát az

ilyen Belzebub-féle úriembertől nem várható korrekt eljárás.

Végül már idegeire ment Daniel Websternek a dolog, s izzani kezdett, mint vas a kohóban.

Azt gondolta magában, hogy amikor szólása emelkedik, alaposan nekiront majd az idegennek, alkalmazva a paragrafusok minden fogását, és megmondja a véleményét a bíróról és az esküdtekről is. Bánta is ő, hogy a bíróság megsértésének tekintik-e az ilyesmit vagy sem, bánta is mi történik vele a bátorságáért. Már azzal sem törődött, mi lesz Jabez Stone-nal. Amikor elgondolta, mit fog mondani, egyre nőtt benne a harag. És mégis – mily különös! –, minél többet gondolkozott, annál kevésbé tudta összerakni magában a beszédét.

Végül elérkezett az ideje, hogy szólásra emelkedjék, s fel is állt: s már csak úgy zúdult volna belőle az ostromlás a megbélyegzés. Mielőtt azonban belekezdett volna, egy pillanatra körülhordozta a tekintetét: ránézett a bíróra, az esküdtekre, mert így szokta mindig. És észrevette, hogy szemük most kétszeres erővel szikrázik, s előrehajlik a széken mind. Úgy nézték, mint a vadászeb, mielőtt megkaparintja a rókát, s miközben Webster figyelte őket, sűrűsödött a helyiségben a gonosz fényű kék pára. Aztán ráébredt, hogy voltaképpen mire is akart vállalkozni az imént, s megtörölte a homlokát, mint az az ember, aki éppen csak az imént menekült meg a sötétben rá leselkedő mély veremtől.

Mert ezek itt érte is jöttek, nemcsak Jabez Stone-ért. Ezt olvasta ki a szemük szikrázásából, ezt látta az idegen mozdulatából, aki most a szája elé tartotta az egyik kezét. Ha a saját fegyvereikkel harcol ezek ellen, a hatalmukba kerül; tudta ezt, bár képtelen lett volna megmondani,

hogyan tudta meg. A saját dühe és irtózása égett azokban a szemekben; ezt kell eltüntetnie onnan, vagy elveszett az ügye. Egy pillanatig szótlanul állt. Szeme égett, mint az izzó szén. Aztán beszélni kezdett.

Halkan kezdte, de azért minden szava hallható volt. Azt mondják, akár a szférák zenéjét is meg tudta szólaltatni, ha éppen akarta. Most azonban olyan egyszerűen és keresetlenül beszélt, mint bármely hétköznapi ember.

De nem elítéléssel vagy ócsárlással kezdte a beszédét, hanem azokról a dolgokról beszélt, amelyek országgá teszik az országot, emberré az embert.

Azokkal az egyszerű dolgokkal kezdte, amelyeket mindenki ismer, mindenki érzett már: arról, hogy milyen üde a szép reggel, amikor az ember fiatal, hogy milyen ízes az étel, amikor az ember éhes, s hogy minden egyes nap mennyi-mennyi újságot hoz, amikor az ember még gyermek. Midezt felemlítette, s megvilágította minden oldalról. Szép dolgok ezek, mindenki örül nekik. De szabadság nélkül elsenyvednek. S amikor azokról beszélt, akik rabszolgaságban sínylődnek, amikor a rabszolgaság csapásairól beszélt, hangja úgy zengett, akár a nagyharang. Beszélt Amerika hőskoráról, meg azokról az emberekről, akik ezt a hőskort életre hívták. Nem volt holmi sovíniszta beszéd, de Webster megmutatta a kort a maga valóságában. Elismerte mindazokat az igazságtalanságokat, amelyeket valaha is elkövettek. De azt is megmutatta, hogy az igazságtalanságokból és az igaz cselekedeteből, a sok szenvedésből és éhezésből hogyan jött létre valami új. S ennek az újnak a létrejöttében mindenki szerepet játszott, még az árulók is.

Azután rátért Jabez Stone-ra, és megmutatta őt is a maga igaz valójában – ember, mindennapi, egyszerű ember, akit üldözött a balszerencse, s aki változtatni akart a sorsán. S mert változtatni akart a sorsán, most bűnhődnie kell az idők végeztéig. Pedig hát Jabez Stoneban sok van, s Daniel Webster megmutatja mindezt a jót. Erőszakos, sőt némely tekintetben hitvány ember Stone, de: ember. Az, hogy valaki ember, sok szomorúsággal jár, de azért olyan dolog, amelyre büszkék is lehetünk. S Webster azt is megmutatta, hogy miért van okunk a büszkeségre, úgyhogy a végén mindenki, akár akarta, akár nem, azt érezte: igaza van. Igen, igen, az igazi embert még a pokolban is felismerni. És Daniel Webster most már nem egyetlenegy ember ügyét képviselte, bár hangja ennek az egynek a védelmében zengett, akár az orgona. Most már az egész emberiség történetét, tévelygéseit, végtelen útját beszélte el. Mert az embert ugyan rászedik, törbe csalják, félrevezetik, de az út, amit megtesz, mégiscsak nagyszerű. S akárhány gonosz szellem jött a világra, nem ismerheti ennek az útnak igaz mivoltát – csak ember ismerheti azt.

A tűz kezdett kialudni, s már kerekedett a hajnalt jelző szél. A pitymallat szürke fénye már elárasztotta a szobát, amikor Daniel Webster beszéde végére ért. Még egyszer visszakanyarodott a New Hampshire-i tájra, arra a

darabka földre, amelyet minden ember szeret, amelyhez minden ember ragaszkodik. Erről festett képet Daniel Webster, és az esküdtszék minden egyes tagjához rég elfelejtett dolgokról szólt. Mert Daniel Webster hangja a szívig hatolt; ez volt az ő nagy tehetsége, az ő erős oldala, Hangja az egyiknek az erdőt jelentette, és annak minden titokzatosságát, a másoknak a tengert és a tengeri vihart; az egyik egy elveszett nemzet jajkiáltását hallotta ki belőle, a másoknak egy jelentéktelen kis jelenetet juttatott az eszébe, hosszú évek óta először. De minden egyes hallgatójával megláttatott valamit. S amikor Daniel Webster befejezte beszédét, nem tudta, sikerült-e megmentenie Jabez Stone-t vagy sem. Azt azonban tudta, hogy csodát művelt. Mert a bírő, s az esküdtek szeme már nem szikrázott: e pillanatban ismét emberek voltak, s tudták is, hogy azok.

– A védelem befejezte – szólt Daniel Webster, s úgy állt a helyén, mint valami szikla. Fülében még visszhangzottak a saját szavai, s egyelőre nem is hallott semmi egyebet, de azután mégis meghallotta Hathorne bírő hangját:

– Az esküdtszék ítélethozatalra vonul vissza.

Walter Eutler emelkedett most fel. Arca sötétenkedélyes büszkeséget tükrözött.

– Az esküdtszék már meghozta ítéletét – mondotta, és egyenesen az idegen szemébe nézett. – Az alperes, Jabez Stone javára döntöttünk.

Az idegen most már nem mosolygott, Walter Butler azonban nem hátrált meg:

– Talán nem következik szigorúan a bizonyítási eljárásból – mondotta –, de hát még az elkárhozottak is fejet hajthatnak Mister Webster ékesszólása előtt.

Hosszú kakaskukorékolás jelezte, hogy meghasadt a hajnal a szürke égen, s a bíró meg az esküdtek erre úgy elillantak a szobából, akár a kámfor, s mintha sohasem lettek volna ott. Az idegen fanyar mosollyal fordult Daniel Websterhez:

– Butler őrnagy mindig bátor ember volt – mondotta. – De hogy ilyen bátor, azt nem gondoltam volna. Mindegy: fogadja gratulációmát, mint úriemberek között szokás.

– Először szíveskedjék ideadni azt a papírt – mondta Daniel Webster. Elvette a szerződést, és négyfelé szakította. Különös módon forró volt a papír, amikor átvette.

– Most pedig – folytatta – maga következik! – Ezzel úgy csapott le a keze az idegen karjára, akár a medve mancsa. Mert Daniel Webster tudta, hogy ha az ember az ilyen Belzebub-féle alakot nyílt harcban legyőzi, akkor az már nem kerítheti a hatalmába, s szemmel látható volt, hogy ezt Belzebub úr is tudta.

Hiába izgett-mozgott, hiába kapálózott az idegen, nem tudott kiszabadulni a vasmarokból.

– Nade Mister Webster! – szólt savanyúan mosolyogva, – Az ilyen dolog nevetés... jujjj!... nevetséges. Ha izgatják a perköltségek, hat szívesen megfizetem...

– Meg is fizeti, meg bizony! – mondta Daniel Webster s addig rázta az idegent, amíg annak a fogai is vacogtak. – Most rögtön ideül az asztalhoz, és megír egy nyilatkozatot, amelyben megígéri, hogy ítéletnapig nem zaklatja sem Jabez Stone-t, sem örökösait, sem jogutódait, sem bármely más New Hampshire-i embert! Mert ha éppen a poklot akarjuk felidézni, ha valami pokoli ramazurit akarunk csapni ebben az államban, hát meg tudjuk azt tenni magunk is, idegen segítség nélkül.

– Jujjj! – kiáltott fel az idegen. – Jujjj! Hát ebben ugyan eddig sem szorultak rám, de hát... jujjj!... beleegyezem.

Leült, és megírta a nyilatkozatot. De Daniel Webster azért egész idő alatt fogta a kabátgallérjánál.

– Most elmehetek? – kérdezte az idegen alázatosan, amikor Daniel megvizsgálta, megfelel-e a dokumentum a törvényes előírásoknak.

– Hogy elmehet-e? – kérdezte vissza Daniel, s ismét megrázta a gallérjánál fogva. – Még gondolkozom, hogy mit csináljak magával. Mert a perköltségek kérdését elintézte ugyan, de velem még nem intézte el a kettőnk dolgát. Azt hiszem, elviszem magát Marshfieldbe – folytatta Webster, elgondolkozva. – Van ott egy kosom, Góliát a neve, a vasajtót is átdöfi a szarvával. Szeretném magát odaereszteni a legelőjére, aztán megnézni, vajon mit csinál magával a kos.

Az idegen most kérni-könyörögni kezdett. S olyan alázatosan kért-könyörgött, hogy végül Daniel, akinek természetből fogva jó szíve volt, beleegyezett, hogy szabadon bocsátja. Az idegen roppant hálásnak látszott s kijelentette: hogy baráti érzelmeit kimutassa, távozása

előtt jövendőőt mond Danielnek. Daniel ebbe beleegyezett, jöllehet általában nem sokra becsülte a jövendőmondókat. De hát persze az idegennel kicsit más volt a helyzet.

Nos, az idegen fürkészte, vizsgálgatta Daniel Webster tenyerének barázdáit. És néhány egészen figyelemreméltó dolgot mondott neki. De mind a múltra vonatkozott.

– Igen, mindez igaz és megtörtént – szólt Daniel Webster. – De mit hoz a fővendő?

Az idegen elégedettformán vigyorgott, és hevesen megrázta a fejét.

– A jövendő nem úgy alakul, ahogy ön gondolja – mondotta. – A jövendő sötét. Önnek van egy nagy célja, Mister Webster.

– Van – jelentette ki határozottan Daniel, hiszen mindenki tudta, hogy az Egyesült Államok elnöke akar lenni.

– Ott van – szinte elérhető távolságban – mondta az idegen –, de elérni sohasem éri el. Kisebb értékű emberekből lesz elnök, önt pedig mellőzni fogják.

– Ha mellőzni fognak, akkor is Daniel Webster leszek – szólt Daniel. – Folytassa.

– Van 'innék két erős fia – csóválta a fejét az idegen. – Ön további leszármazottakra számít. De mindkét fiai háborúban esik el, s egyik sem viszi sokra. *(Webster fia a Mexikó elleni háborúban (1845) estek el, amelyet Webster egyébiránt élesen ellenzett.)*

– Akár élve, akár holtan, mégiscsak a fiaim – szólt Daniel Webster. – Folytassa.

– Ön nagy beszédekot mondott eddig is – folytatta az idegen. – S még s.ok nagy beszédet fog mondani.

– Úgy? – szólt Daniel Webster.

– De az utolsó nagy beszédével sok emberét maga ellen fordítja – folytatta az idegen. – Ichabodnak fogják nevezni, s még sok más névvel fogják illetni Még Új-Angliában is lesznek némelyek, akik azt mondják majd, hogy ön köpönyegforgató, aki eladta a hazáját, s haláláig sem szűnnek meg hangoskodni az ön rovására. *(1850-ben Weöster a déli rabszolgatartókkal kötendő átmeneti kompromisszumért szállt síkra. Ezért John F. Whittier költő – a rabszolgaság eltörlésének egyik leglelkesebb szószólója – Ichabod c. költeményében bélyegezte meg Webstert. Némely értékelés szerint Websternek a kompromisszummal sikerült elodáznia a polgárháborút.*

– Ha becsületes lesz az a beszéd, nem fontos, hogy mit mondanak róla az emberek – mondta Daniel Webster. Ránézett az idegenre, s egymásba fűrődött a tekintetük.

– Még egy kérdést – szólta Daniel Webster.

– Egész életemben az Unióért harcoltam. Megérem még, hogy diadalra viszik e harcot azok ellen, akik meg akarják bontani az egységét?

– Nem – válaszolt komoran az idegen, de a harc azért diadalra jut. S az ön halála után ezrek és ezrek fognak küzdeni az ön ügyéért, mert felbuzdulnak az ön szavain.

– Akkor hát, maga hosszú nyomorúság, maga ösztövé, beesett képű jövendőmondó, maga okirathamisító – kacagott harsogva Daniel Webster –, menjen vissza, ahonnan jött, de gyorsan, mert tunikán találok billenteni! Mert a tizenhárom eredeti gyarmatra esküszöm, ha arról van szó, hogy az Uniót meg kell menteni, akár a pokolba is elmennék, el én!

Ezzel olyan hatalmas rúgásra lendítette a lábát, hogy az egy lovat is elkábított volna. Végül csupán a cipője orra

érte az idegent, de az csak úgy repült ki az ajtón, hóna alatt a dobozával.

– Most pedig – szolt Daniel Webster, mert látta, hogy Jabez Stone lassan magához tér aléltságából –, most pedig lássuk, mi maradt a kancsóban, mert száraz egy munka ám egész éjjel beszélni. Remélem, reggelire pástétom van, Stone szomszéd.

Azt mondják, hogy az ördög, ha Marshfield tájékán jár, még manapság is messze elkerüli a falut. New Hampshire államban meg máig sem látták azóta őkegyelmét. Ami Massachusettset és Vermontot illeti, az persze más eset.